

Zorko Simčič:

Človek na obeh straneh stene

(na kratko) O avtorju...

Zorko Simčič je slovenski pisatelj, ki je kot argentinski emigrant izdal veliko uspešnih del. Kot četrti otrok se je rodil 19. novembra 1921 v Mariboru. Tam je končal nižjo klasično gimnazijo. Že kot dijak je bil zelo literarno aktiven. Leta 1941 je živel v okupirani Ljubljani kot begunec, leta 1942 pa v italijanskem taborišču Gonars. Ko je imel komaj 22 let je dobil Finžgarjevo nagrado mesta Ljubljane za roman Prebujanje. V letu 1945 so postavili Simčičeva dela na Seznam prepovedanih knjig in ker je v bodoče kršil kulturni molk so mu odvzeli jugoslovansko državljanstvo. Tako je aprila 1948 kot izseljenec prišel v Buenos Aires, Argentino. Najprej je tu našel delo kot mizar, nato pa kot urednik reklamne sekcije pri ameriški firmi. Kmalu je začel tu tudi pisati. Leta 1954 je postal vodilni zdomski organizator akcije SKA (Slovenska kulturna akcija), leta 1955 pa je napisal roman Človek na obeh straneh stene in zanj prejel drugo nagrado na leposlovnem tečaju SKA. Ta roman je izšel v Buenos Aires že leta 1957, medtem, ko je bil pri nas prvič natisnjen šele leta 1991. Leta 1993 je dobil nagrado Prešernovega sklada, kot prvi izseljenski ustvarjalec. Ta roman trenutno spada med najpomembnejše romane slovenske izseljenske književnosti. Leta 1994 se je z družino vrnil v Ljubljano.

Obnova...

Junak v svoji sobi v Buenos Airesu, na zadnji dan pred odhodom na sever k ženi, med, na odhod, pripravljenimi kovčki izvaja intenzivno in globoko retrospekcijo (obuja spomine ☺) in s tem počasi odkriva svoje življenje.

Začne z begom v Argentino, kjer naj bi se srečal z ženinim bratom. Namesto tega, izve, da je brat preminul. Nastane se pri Grondoni, starem, a modrem kmetu in gostilničarju v San Antoniu. Tam ostane nekaj mesecev in si celo najde zaposlitev kot gozdar. Spominja se poroke in žene Marije, mirnega bivanja ob njej. Bila sta skupaj, vendar ves čas vsaksebi. Spominja se mladosti in družine. Mama mu je umrla ko je bil še otrok, nadomestila jo je ne prav priljubljena mačeha. Tu se pojavi prvi vzrok njegovega stalnega strahu, neodločnosti.

Sledi pot v Buenos Aires. Tam se udejanji že poprej omenjena sobota, dan odhoda. Med pohajkovanjem sreča Katjinega brata Berganta, ki mu kot kurir izroči vest, da bi ga Katja rada videla in z njim govorila. Zmenita se za tisti večer, čeprav junak do malo pred tem ni prepričan ali se bo srečanja dejansko udeležil ali ne.

Spominja se prvega srečanja s Katjo. Na bratovem pogrebu je junak prvič videl bratovo zaročenko Katjo, ki je po pogrebu hotela govoriti z njim. Takrat mu je dajala občutek moči, natanko kar je takrat potreboval. Začela sta se redneje sestajati in s časoma sta postala ljubimca. V večini sta se sestajala v Ljubljani, v njenem stanovanju, in kasneje v Trstu. Kmalu so se začele vrstiti nenavadne stvari. Junak začne, preko nepojasnjenih naključij, odkrivati resnico o Katji. Enkrat je Katja vedela, da je junak imel pripravljene papirje za odhod, drugič ga je rešila pred eksplozijo, večkrat spet je delovala raztresena in nemirna. Začel je sumiti o njej, kljub temu pa je neka neukrotljiva navezanost (edina v njegovem življenju) ostala.

V soboto zvečer se odpravi v klub. Tam čaka in medtem razpošilja svojo pozornost na vse konce in kraje svoje preteklosti. Katje ni že prav dolgo po dogovorjenem času in skoraj bi odšel, pa mu je namene prekrižal Bergant, ki ga je očitno objestno iskal. Junak se mu je izmuznil in s tem, upajoč, odprl novo poglavje življenja. Razmišljal je o bremenu zadnjih let

in o tem ali ga lahko odvrže. Ali ga je sploh sposoben odvreči? Zatopljen v misli na mostičku nad tirnicami ne opazi, da mu je ves čas, ko je zapustil klub, sledil neznan avto, katerega voznica (Katja) ni bila nič kaj čistih namenov. V zadnjem trenutku se zave, da ga čaka smrt. In le še čaka... In se je zmotil.

Zgodba ima, kar mene in avtorja zadeva, dve interpretaciji konca. Prvi konec je srečen; Katja ga ne ubije iz ljubezni, on živi novo življenje. Drugi je tragičen; Katja se zaveda njegovega mučnega razdvojenega življenja in ga iz sovraštva in sadističnih nagibov ne ubije – ga pusti da počasi hira in trpi naprej.

Zunanja in notranja forma...

Besedilo se literarno umešča med romane. Zgradba besedila je zapletena, zgrajena iz sintetične in analitične zgodbe, ki se ne osredotoča le na en dogodek, temveč na več obdobj in situacij iz junakovega spomina ter seveda na tisti dejanski sobotni dan, noč in nedeljsko jutro. Dejanski dogajalni čas se razpenja čez neko soboto, sobotno noč in nedeljsko jutro, vendar pa v retrospektivnih prebliskih junaka zasledimo vsa obdobja od njegove mladosti, in do sedanosti – tj. skoraj 30 let. Dogajalni kraj takisto ni en sam, temveč se prepletajo dogodki, zavzemajoč mesto v Argentini (Buenos Aires, San Antonio), Sloveniji in Italiji. Glavna oseba je zelo individualizirana, introspektivna, odmaknjena od sveta vase in nenazadnje popolnoma razdvojena. Pripovedovalec ni vsevedni in se nekako sprašuje tako kot junak sam. Lahko bi rekli da junakove misli pripovedujejo same sebe.

Zunanji stil je prejkone zelo kompleksen, kar v največji meri vpliva na razumevanje prebranega in se pričakuje, da se procesa branja lotimo zelo pozorno in podrobno.

Teme, motivi, ideje...

Tema najbolj izražena tekom zgodbe, je najverjetneje ljubezenska. Ljubezenski odnos med Katjo in junakom je najbrž kar najbolj obsežna, razkrita in predvsem stvar polna konfliktov. Poleg tega je izražena tudi vojna tematika. Spopad med partizani in domobranci je kakopak pristavil svoj ščepec v razvoj zgodbe (dogodkov).

Nekateri motivi, ki zgodbi nudijo osnovo so:

- otroštvo
- mladostniško obdobje
- prisiljena poroka z Marijo
- bratova smrt in pogreb (prvo srečanje s Katjo)
- ljubezenski odnos s Katjo
- bivanje pri modrem Grondoni v San Antoniu
- čakanje na Katjo v lokalni v Buenos Airesu
- razdvojenost

Idejo, ki bi lahko rekel, da nam jo je avtor želel predstaviti, če že, bi izrazil takole: Avtor je hkrati popolnoma razdvojen.

Oznaka osebe...

Naj si dopustim slednje izvesti na sledeč način.

V junaku (antijunaku) se izkazujejo močni in dobro prikazani bivanjski položaji, kot so:

STRAH: Naš junak ostaja že od prvega začetka anonimni, a vendar skozi celotno zgodbo znan. Morda bi celo rekel, da poskuša avtor človeka brez imena približati sleherniku (oziroma človeku meddobja). Kot sem že omenil, bi junaka prej kot junaka lahko označili kot antijunaka, zaradi njegove vseprežemajoče negotovosti in strahu. Strah ga oblega že od otroštva. Najprej je imel strah pred očetom in mačeho, nato pred sošolci, po srečanjih s Katjo pa strah pred neznano žensko, ki enkrat za spremembo dejansko vdira v njegovo osebnost. Navsezadnje ga je strah samega sebe. Najmočnejši strah izražen pa mislim da je bil strah pred smrtjo, ki ga prizadene v Trstu, ko se zboji da ga "rdeči" nameravajo odstraniti in ga prisili zbežati v Argentino.

TUJSTVO: Drugi bivanjski položaj je tujstvo, ki junaka spremlja skozi celo življenje. Počuti se osamljenega in zapostavljenega in prav tujstvo ga pripelje do razmišljanja o sebi in svojem življenju (spomini). Junak ima dve domovini, ob enem pa se počuti v obeh kot tujec.

INTORVERTIRANOST: Junak predvsem v San Antoniu postane asocialno bitje in se, za čas od takrat dalje, čisto potuhne vase. Z nikomer ne govori in če preveč govori, se že sprašuje, mar je zbolel. Postane nezaupljiv, pripravljen lagati in prikriti lastno identiteto. Edina navezanost prisotna je navezanost na Katjo.

BREZBRIŽNOST: Brezbrižnost izkazuje junak do dogajanja okrog sebe (še sam se sprašuje, kako da ga bratova smrt ne prizadene).

RAZDVOJENOST: Lepo se je o sebi izrazil junak sam: »Za vsako jasno belo mislijo je stala jasna črna in ni bilo konca.« Človek je neprestano odpiral nove možnosti, ne da bi se spotoma za katero odločil. Venomer se sprašuje: »Kako najti srednjo pot med dvema nasprotujočima si gotovostma o isti stvari?«

Najlepše je junaka opisal Grondona, ko je dejal, da je podoben novonaseljencu: začne gojiti čaj, pa naslednje leto vrže oči na sosedove nasade ananasa, tretje leto nasadi pomarančna drevesa in potem sanja, da je z grmički yerbe najmanj dela... »Umre bolj reven kot najbolj reven pes!«

yerba - zel, zelišče, argentinski pogovorni izraz za rastlino mate, iz katere pripravljajo priljubljen čaj

(obravnavo) z ozirom na etična in moralna vprašanja...

Edino prav posebej neetično ali nemoralno dejanje, ki sem ga v drami zapazil in se ga spominjam, pa še to je vprašljivo, je junakovo ljubimkanje s Katjo, bratovo zaročenko, malo po njegovi smrti.

Primerjava...

Druga knjiga, ki sem jo prebral (kadarkoli že) in imam Simčičev roman namen z njo primerjati je Čarovnikov vajenec (avtor: Evald Flisar). Primerjava bo v večji meri klavrna saj gradiva za primerjavo ni veliko oz. sta knjigi povsem različni.

Torej obe besedili sta romana. To, mislim, da zaključim odstavek s podobnostmi ☺.

Teme v besedilih ne najdejo stičišča in se ne prekrivajo. Tema Simčičevega romana je predvsem ljubezenska, morda malo vojna in bivanjska, tema Flisarjevega romana pa je povsem bivanjska (če bivanjska tematika dejansko pomeni to, kar mislim). Motivi prav tako niso primerljivi.

Naj nadaljujem malo resneje. Obe pripovedi sta romana, ki govorita pretežno o človeku, ki se na tak ali drugačen način išče.

Oba romana, bi dejal, sta pisana (se mi zdi) po resničnih dogodkih, upoštevši seveda avtorjevo pravico do majhnih, a za zgodbo pomembnih sprememb. Simčič je zagotovo izpovedoval svojo usodo med leti 1948 in '53. Seveda pa glede na časovno preglednico njegovega življenja nikoli ni bilo nobene Katje in predvsem žene ni bilo vsaj do leta '78. Flisar, po drugi strani, pa izpoveduje sicer za bralca prilagojeno, pa vendar, zgodbo oz. potopis svojega drugega potovanja po Indiji in okoliških državah, kjer pa so v ospredju (ali potuhnjenem ozadju) vse prej kot potopisna narava besedila, male duhovne modrosti.

Simčič v svojem romanu nenehno beži, ne vedoč kam, k čemu. Flisarjev junak pa nikamor ne beži. Celu približuje se oz. bi si želel približevati. K čemu? Tu je problem. To, k čemur stremi, zna razumsko opisati, začutiti, izkusiti pa ne. Z razumskim dojemanjem abstraktnega si sproti zastira nove odprte poti. No, pa dovolj o tem.

Torej, kot sem rekel, oba junaka nekaj iščeta. Razlikujeta se tudi po tem, da Simčič (junakoma bom nadel kar priimka avtorjev) nikakor ne zaupa svojih problemov nikomur, niti Katji, ki ga je do neke mere sicer že spregledala, po drugi strani pa Flisar naveže prav pristen stik s starim Joganando in nasploh z vso okolico. Rekel bi, da sta si junaka prav nasprotna, kajti prvi (Simčič) je povsem introvertiran (se pogloblja vase), dočim je drugi prav tako introvertiran, pa vendar je nekako bolj odprt in pripravljen rezultate in dognanja poglobljanja javno deliti.

Naj bo dovolj. Poglej, pa je primerjava res mogoča... ☺

Mnenje...

Po mnenju nekaterih, se je dogodilo kulturno barbarstvo, ker knjiga pri nas ni bila izdana že leta 1956. Sam ne vem kako natančno bi se odločil. Knjigo bi sicer z veseljem in povsem utemeljeno umestil v višjo literaturo, vendar me je prav iz tega razloga tudi odbila. Jezik in stil sta vse prej kot preprosta in izkazalo se je, da je bila knjiga težji zalogaj kot sem pričakoval.